

Balf
Nemzeti Emlékhely / National Memorial

Hap Galéria, Budapest, 2024. 173 oldal

Angol fordítás: Dent, Bob és Rácz Katalin

Napjainkban, ha az emberek Balf nevét hallják, akkor többnyire a gyógyvízre asszociálnak. Vélelmezhetően csak keveseknek jut eszébe, hogy a festői környezetben (Bächer Iván: „A balfi dombon”, 145–149) elterülő település neve, ahol zsidó (vagy fajilag zsidónak minősített keresztény) munkaszolgálatosokat dolgoztattak halálra, gyilkoltak meg – mintegy nyolcezeret –, végérvényesen összeforrt a neves irodalomtörténész, Szerb Antal, nevével, akit itt vertek agyon („Ha már agyonverik az embert, legalább szép helyen tegyék”, írja Bächer; 146). Ezt az összeforrást Závada Pál ekképpen fejezi ki a bevezetőben:

„Balf és Szerb Antal a fájdalmas emlékezés számára ugyanúgy összefonódik, mint Abda és Radnóti Miklós. Emlékhelyük utóélete is hasonló: Mindkettőt többször átépítették, és csakúgy, mint a Szerb Antal-emlékmű domborművét, utóbb Radnóti szobrát is megrongálták, meggyalázták. Rettenetes múltunk utóéletében sem ritkák a becstelenségek.” (18–20).

Balf történetének fekete időszakára ugyanis nem kívánatos az emlékezés; mint ahogy a magyar holokauszt egészére sem az. Miért?! Mert a szembenézés a valós múlttal kellemetlen, zavarba hoz, nem szeretem. Akkor inkább a megnyugtató, lelket simogató, a kesergést az örökös áldozati létben erősítő önfelmentő mítoszok.

A többszerzős kötet indító tanulmányában Szita Szabolcs történész a Südostwal – a Bécs védelmét biztosítani hivatott, és Pozsonytól a Dráváig húzódó Délkeleti Falnak nevezett védvonal – részét képező, 1944. december 4 és 1945. március 31 között fennállt balfi kényszermunkatábor történetét ismerteti („A balfi háborús kényszermunka és utóélete”, 40–49). A mindennapi életet Bíró Kriszta rekonstruálja („Mindeközben”, 70–77), és befejezésképpen megjegyzi:

„A balfi emlékmű eldőlt kövei nekem az örökre elveszett vasárnapi ebédek, ostoba családi perpatvarok, első csókok, be nem vallott iskolai elégtelenek mementói. Hogy mindazt elvették tőlünk, amitől teljes egy élet.” (76)

A kötetben a személyes megemlékezések is helyet kapnak. Így Szerb Antalné Bálint Klára 1965-ös levelének részlete, amelyben az áldozatok kihantolásáról számolt be a Brazíliában élő Lénárd Sándornak (56–63), Sárközi Mátyás édesapját, Sárközi Györgyöt, megidéző írása (106–111), valamint Vidor Ferenc, balfi túlélő, gondolatai („A fal tövében”, 154–157).

„Az időtlenség élményét átélve néztem a balfi emlékhely köveit. Abban bízom, hogy a mű mások számára is hasonlóan maradandó egzisztenciális élménnyé szelődül. amely felkavaró, a földi élet végső kontrasztjait is feltáró szimbolikájával sokakat előbb megrendüléssel, majd új erővel és bizakodással tölt el.” (156)

Bächer Iván nem csupán Szerb Antalról (84–91), de Halász Gábor irodalomtörténészről is megemlékezik, aki éppen Kazinczy összes műveinek a sajtó alá rendezésén dolgozott, amikor behívták munkaszolgálatra (98–99). Ez semmit nem számított!

Nyáry Krisztián a munkaszolgálatosként is versfordítás-antológia szerkesztésén dolgozó Szerb Antal és a fiatal Nemes Nagy Ágnes kapcsolatát idézi fel (129–137).

Závada Pál bevezetőjéből az is kiderül, hogy most már a harmadik, 2008-ban elkészült emlékműnél tartunk a Templomdombon, amit időnként meggyaláznak. A második, 1968-as bronzból

készültet, például, egyszerűen ellopták. A mai, azonosítószámmal ellátott és különféleképpen dőlő, az identitástól megfosztást idéző 45 kőtáblából álló (Vargha Mihály: „Balfi kőtáblák”, 118–121) – és megkerülhetetlen – emlékmű, a vártemplom és a kőkerítés „belátható” környezetében, Winkler Barnabás soproni építésznek köszönheti a létezését (Winkler Barnabás: „A Balfi Nemzeti Emlékhely”, 162–167), mint ahogy ez az igényes kétnyelvű kiadvány is, amelyet számos, „különböző évszakokban és időpontokban... 2008 és 2023 között” készült fotó illusztrál (6), és amely „*megtestesíti a mindenkori érdek-vezérelte hazudozással és elfeledtetéssel szembeszegülő emlékezés méltó példáját*” (20).

A Balfra látogató akarva-akaratlanul szembesül a meggyilkolt munkaszolgálatosok emlékművével – hiszen ahogy Szita Szabolcs azt megjegyzi „*a táborban megöltek a község közepén, a domb magasságában található Szent Farkas-templom, a régi katolikus temető kerítése előtt földelték el*” (44) – és olvashatja, örök mementóként magával viheti további élete számára a kőfalra illesztett Szerb Antal idézetet és örök igazságot:

„A szabadság nemcsak egy nemzet magánügye, hanem az egész emberiségé is.”

Jakab Attila